До 175-річчя
Національного
педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

СЕРІЯ 12

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ВИПУСК 26 (50)

Частина 1

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – № 26 (50). – Част. І. – 426 с.

Збірник містить наукові праці з теоретико-методологічних проблем практичної психології та її технологій, особливостей їх застосування у навчально-виховному процесі вищої школи, особистісного зростання та професійного становлення особистості студента. У цьому випуску представлені статті , подані учасниками до Другої Міжнародної науково-практичної конференції „Методологія та технології практичної психології в системі вищої освіти", організатором якої виступила кафедра практичної психології та психотерапії Інституту соціології, психології та управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України.

Редакційна рада:

В.П.Андрущенко	доктор філософських наук, професор, академік, АПН України, ректор НПУ імені М.П.Драгоманова (*голова Редакційної ради*)
А.Т.Авдієвський	Почесний доктор, професор, академік АПН України
В.П.Бех	доктор філософських наук, професор;
О.В.Биковська	кандидат педагогічних наук, доцент
В.І.Бондар	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
Г.І.Волинка	доктор філософських наук, професор, академік УАПН (*заступник голови Редакційної ради*)
А.П.Грищенко	доктор філологічних наук, професор, академік АПН України
П.В.Дмитренко	кандидат педагогічних наук, професор
І.І.Дробот	доктор історичних наук, професор
М.І.Жалдак	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
Л.І.Мацько	доктор філологічних наук, професор, академік АПН України
О.Г.Мороз	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
О.С.Падалка	кандидат педагогічних наук, професор
В.М.Синьов	доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України
В.К.Сидоренко	доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України
М.І.Шкіль	доктор фізико-математичних наук, професор, академік АПН України
М.І.Шут	доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент АПН України

Відповідальні редактори

Долинська Л.В., кандидат психологічних наук, професор.
Пов'якель Н. І., доктор психологічних наук, професор.

Редакційна колегія

Максименко С.Д., дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор.
Чепелєва Н.В., член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук, професор.
Пов'якель Н. І., доктор психологічних наук, професор.
Говорун Т.В., доктор психологічних наук, професор.
Приходько Ю.О., доктор психологічних наук, професор.
Фомічова Л.І., доктор психологічних наук, професор.
Гитаренко Т.М., доктор психологічних наук, професор.
Долинська Л.В., кандидат психологічних наук, професор.

Збірник зареєстровано у Державному комітеті телебачення і радіомовлення України. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації від 01.06.2004. Серія КВ № 8813.
Вища атестаційна комісія України визнала журнал фаховим виданням з психологічних наук (Постанова Президії ВАК України №3-05/7 від 30.06.2004).

Схвалено рішенням Вченої ради НПУ імені М.П.Драгоманова

© НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009

4. *Эммонс Р.* Психология высших устремлений: мотивация и духовность личности / Пер. с англ.; Под ред. Д.О. Леонтьева. – М.: Смысл, 2004. – 416с.
5. *Брокмейер Й., Харре Р.* Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы // Вопросы философии. – 2000. - № 3. – С. 29-42.
6. *Карандашев В.Н.* Методика Ш. Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. - СПб.: Речь, 2004. – 70 с.
7. *Леонтьев Д. О.* Духовность, саморегуляция и ценности // Гуманитарные проблемы современной психологии (Известия Таганрогского государственного радиотехнического университета. -2005, № 7. – С. 16-21.
8. *Магун В.С. Руднев М.Г.* Жизненные ценности населения Украины в европейском контексте. Статья первая.// Вестник общественного мнения. – 2007. - №3(89). - С. 21-34.
9. *Магун В.С. Руднев М.Г.* Жизненные ценности населения Украины в европейском контексте. Статья вторая// Вестник общественного мнения. – 2007. - № 4(90). - С. 39-51.
10. *Украинское* общество в европейском пространстве / Под. ред. Е.И. Головахи, С.А. Макеева. - К.: ІС НАНУ, 2007. – 274 с.
11. *Леонтьев Д.А.* Психология смысла: Природа, структура и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 1999. – 486 с.

Анализируется жизненное целеполагание как одна из форм самопрогнозирования, идеального представления значимого, желаемого будущего. Исследуются особенности постановки жизненных целей студенческой молодежью и влияние на этот процесс социально-психологических факторов, в частности, системы ценностных ориентаций исследуемых.

Статтю подано до друку 24.02.2009.

©2009 р.

О. В. Корнієнко (м. Київ)

ПСИХОСОМАТИЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ ПІДХІД

Актуальність проблеми. У доступній літературі, за матеріалами наукових конференцій та публікацій у фахових виданнях, здоров'я студентів є предметом широкого наукового обговорення. На думку багатьох дослідників, сучасний стан здоров'я студентської молоді має стійку тенденцію до погіршення, про що свідчить збільшення кількості студентів спеціалізованої медичної групи, яка сягає у різних вищих навчальних закладах від 15 до 25%. Так, за даними Луганського державного педагогічного інституту, встановлено, що захворюваність студентів перших курсів за 10 років збільшилася з 16% до 40,3% про це писали В.Шигалевський , Н. Бєлкіна та ін. [15].

Психосоматичне здоров'я студентів визначається наявністю стресогених факторів студентського середовища, таких як ситуації іспитів, періоди соціальної адаптації – завершення навчання у школі і вступ до вищого навчального закладу за один поточний рік, необхідність професійного самовизначення у майбутньому професійному середовищі. *Студентський вік* характеризується багатоманітністю емоційних переживань, що відображається у стилі життя, що виключає турботу про власне здоров'я, оскільки така

орієнтація традиційно приписується старшому поколінню і оцінюється молодою людиною як „неприваблива" та „сумна". У цей час обмежені, також, здібності до релаксації та відпочинку завдяки тим же переконанням про невичерпність власних фізичних та психічних ресурсів. Період активного входження до нового соціального середовища супроводжується діями, спрямованими на отримання признання та високого статусу у групі студентів-ровесників. При цьому використовуються різні засоби, що не завжди відповідають профілактиці здоров'я (нікотин, алкоголь, наркотики) Г. Нікіфоров [13], A. Antonovsky [16].

Велика увага в науковій літературі приділяється такому важливому питанню як психофізіологічне напруження і зараз воно виступає не тільки головним фактором захворювання нервової системи, але й однією з основних причин серцево-судинних хвороб, бронхіальної астми, виразок шлунково-кишкового тракту, порушень гормональної рівноваги і т.п. Г. Апанасенко [1]. Як вважає американський дослідник R. Grainger [17], фізичне та психічне здоров'я людини становить єдине ціле. Він визначає "психічне здоров'я" (mental health) як адаптивний контроль способу мислення, почування й поведінки. Майбутнім педагогам досить часто не вистачає знань про особливості психофізіологічного розвитку дітей, підлітків, юнаків. Відомий психолог І.Кон [5] зазначає, що до 19 років образ "Я" в людини стабілізується. Тому дуже важливо, щоб у студентів (учорашніх учнів) до цього часу сформувалася позитивна "Я-концепція" – саме вона пов'язана із значимим переважанням позитивних емоцій.

Зміст публікацій (Б. Чумакова [14]; В. Манжосова [8]; А. Мягченко, О. Гречишиної [12]; В.Маркова [9]; М. Алфьорової [2]; О. Васильева, Е. Журавлева [3]; Л. Мерклина, С.Понедельник [11]; В. Носкова [4]; О. Мороза [10]) вітчизняних фахівців за останні 10-15 років були присвячені комплексу складних питань: факторів, що впливають на стан здоров'я людини з позиції валеологічних знань та позитивного впливу здорового способу життя та від взаємодії людини з довкіллям (біологічним та соціальним); розглядаються дані про діагностичні експрес-тести для населення з метою визначення стану здоров'я у домашніх умовах; педагогічні проблеми формування здорового способу життя у вищій школі; взаємозв'язки стресових станів, самопочуття та активності студентів за даними анкетування; розробці технології гуманістично орієнтованої професійної підготовки студентів у взаємозв'язку з станом здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл, які поповнять ряди абітурієнтів вищих навчальних закладів. Одними з основних здобутків автора представленої статті є підготовлені: навчальний посібник „Підтримання психосоматичного здоров'я практично здорових людей" О. Корнієнко [6] та монографія „Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді" [7]. За останні 10-15 років автор проводить дослідження у напрямку проведення індивідуально-психодіагностичних (перший етап), психопрофілактичних (другий етап), психокорекційних програм (третій етап), з метою раннього виявлення перших ознак погіршення психосоматичного здоров'я студентської молоді та розробки індивідуально-психологічних програм його підтримання.

Метою даної статті є аналіз проведених порівняльних досліджень та апробація отриманих емпіричних результатів на двох факультетах Київського національного університету імені Тараса Шевченка: психології та радіофізики за перше півріччя 2006/2008 навчальних років.

Проведена апробація чотирьох блоків психодіагностичних методик для оцінки особливостей психосоматичного здоров'я 37 юнаків-психологів першого курсу та 92 студентів-юнаків радіофізиків четвертого курсу. На нашу думку доцільним є застосування комплексних психодіагностичних методик у роботі психолога у вищому навчальному закладі для проведення індивідуально-групових тестувань на середніх та великих групах досліджуваних (від 30 до 120 осіб) спираючись на власний багаторічний практичний досвід.

Нами були сформульовані наступні завдання теоретико-емпіричного дослідження:

1. Проаналізувати існуючі концепції, погляди, програми вітчизняних та зарубіжних фахівців працюючих у напрямку психосоматичного здоров'я, з акцентом на дослідження студентської молоді.

2. Провести апробацію чотирьох блоків методик для діагностики критеріїв психосоматичного здоров'я юнаків-студентів двох факультетів: психології та радіофізики першого та четвертого курсів на наступних рівнях:

- перший рівень: індивідуально-психологічний та психофізіологічний (EPI інтроверсія, амбіверсія, екстраверсія, емоційна стабільність/нестабільність адаптований А.Г.Шмельовим за Д.Я.Райгородським (тест №1); інтегральність темпераменту за Ю.Беловим (тест №2); тест шкіряного малюнка на перших фалангах пальців „дерматогліфіка" за Г.І.Акинщиковою, С.А.Полуєтковою (тест №3); особливості відчуття та сприйняття (репрезентативні системи людини „візуальність", „кінестетичність", „аудіальність") за Т.М. Орлова, О.М.Доброродневі (тест №4);
- другий рівень: особистістно-орієнтований акцентуації характеру за Шмішеком за Л.А.Головей, Е.Ф.Рибалко (тест №5); методика діагностики темпераменту Я.Стреляу за Д.Я.Райгородським (тест №6), шкала самооцінки особистістної та ситуативної тривожності C.Spielberger за В.Л.Марищук та ін. (тести №7,8);
- третій рівень: психосоматично-орієнтований методика диференціальної діагностики депресивних станів В.А.Жмурова за Д.Я.Райгородським (тест №9); гісенський опитувальник адаптований у психоневрологічному інституті ім. В.М.Бехтерева (тест №10); методика експрес-діагностики неврозу К.Хека І.Хеса за Д.Я.Райгородським (тест №11);
- четвертий рівень: міжособистістно - орієнтований методика діагностики міжособистісних відношень Т.Лірі за Д.Я.Райгородським (тест №12).

3. Інтерпретувати отримані дані та окреслити перспективи подальших досліджень.

Загальна характеристика досліджуваних. Основними групами для проведення порівняльного аналізу виступили дві групи: юнаків-психологів 37 чоловік, середні показники за віком склали 18,23±0,67 та юнаків-радіофізиків 92 чоловік -- 20,59±0,64 років, встановлені значимі відмінності між вищезазначеними показниками на рівні ($p<0,01$). Серед них: юнаків-психологів - п'ять; соціологів, соціальних працівників – дванадцять; курсантів-психологів – двадцять досліджуваних. Традиційно на факультеті психології навчались за останні 10-15 років дівчата-студентки, кількість хлопців була недостатньою для проведення досліджень і отримання достовірних результатів. Формування групи юнаків стало можливим тільки за період першого семестру 2006 навчального року, у зв'язку з збільшенням кількості набору студентів курсантів психологів та включенням їх до навчального процесу і присутності на лекційних заняттях з студентами інших спеціальностей. Таким чином, представлені для аналізу групи досліджуваних можуть розглядатися гомогенні (однорідні) за віком, стат ю, соціальним статусом. Обробка даних здійснювалася на основі комп'ютеризованої програми SPSS for Windows -15(англійська версія).

Аналіз та інтерпретація результатів. Представлені дані рис. №1 очевидно демонструють індивідуально-психологічну відмінність між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків. За віком юнаки-радіофізики були старшими на два роки, що також, слід розглядати як опосередкований чинник впливу на стан психосоматичного здоров'я. Вираженість показника інтровертованості за даними отриманих відсотків є большою у юнаків-радіофізиків (44,56%) при порівнянні з юнаками-психологами – (27,02%).

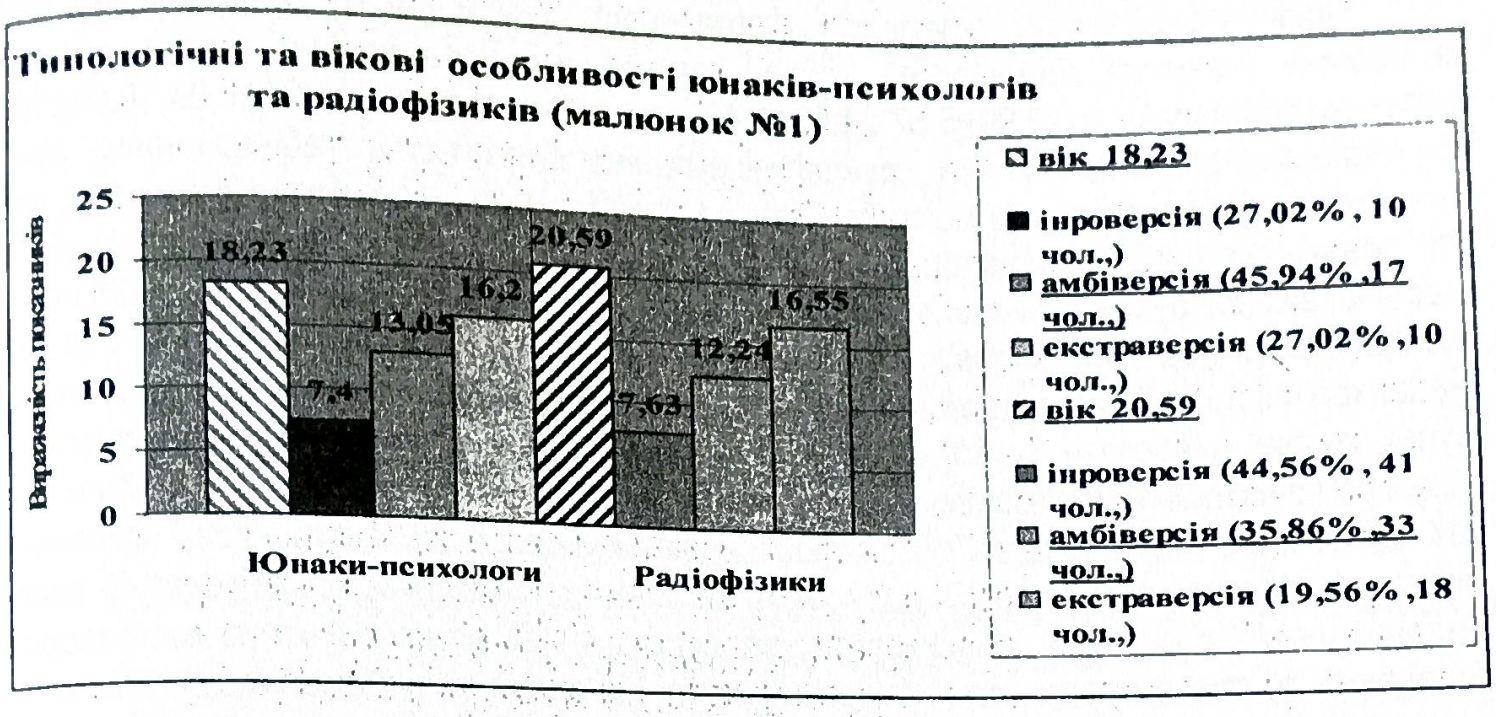

Рис.1. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

Амбівертованість та екстравертованість навпаки, мала переважаючий характер (45,94%; 27,02%) у психологів на відміну від радіофізиків –(35,86%; 19,56%). За віком юнаки-радіофізики були старшими на два роки, що також, слід розглядати як опосередкований чинник впливу на стан психосоматичного здоров'я. Вираженість показника інтровертованості за даними отриманих відсотків є большою у юнаків-радіофізиків (44,56%) при порівнянні з юнаками-психологами – (27,02%). Амбівертованість та екстравертованість навпаки, мала переважаючий характер (45,94%; 27,02%) у психологів на відміну від радіофізиків –(35,86%; 19,56%).

Наступний рис.2 з включеними даними підтверджує наявність особливих індивідуально-психологчних відмінностей між двома досліджуваними групами. Так, результати емоційної стабільності у юнаків-психологів та радіофізиків є різними: (56,75% - 51,08%) з тенденцією до більш високих показників у психологів. Нормостенічність у радіофізиків, психологів проявляється по іншому (29,34%-16,21%) з перевагою вираженості даних групи радіофізиків. Емоційна нестабільність є значно більшою у юнаків-психологів (51,08%), у радіофізиків ці показники виявилися значно меншими (19,56%).

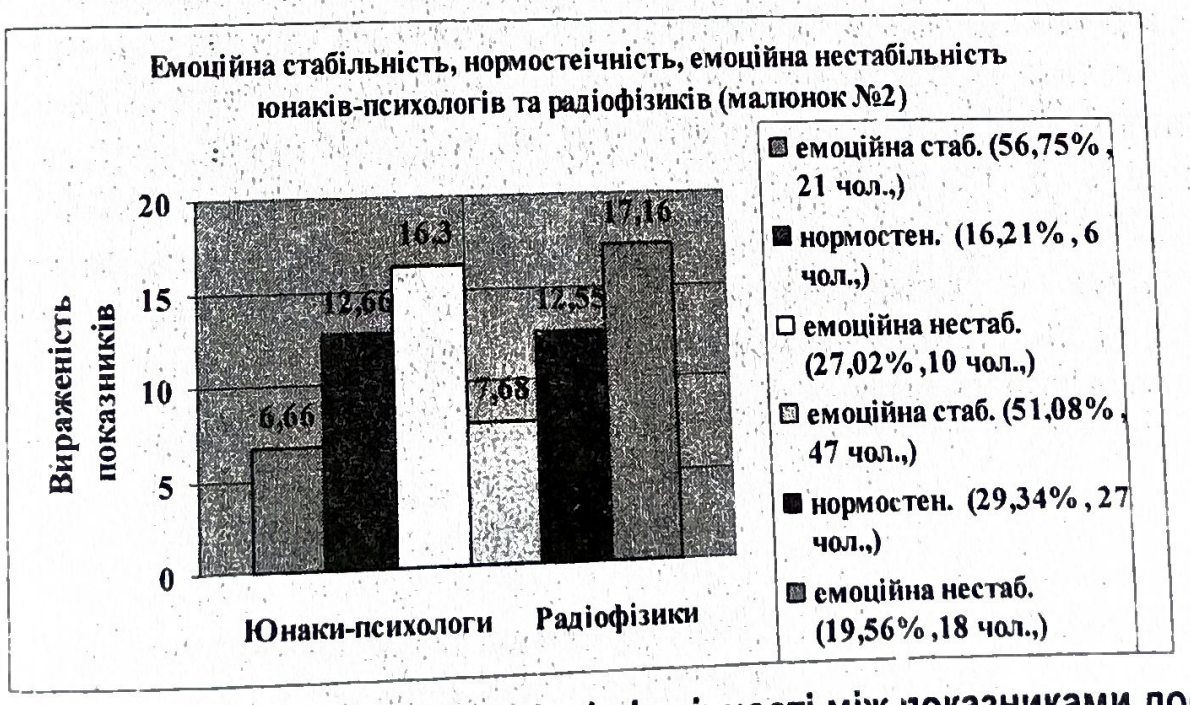

Рис.2. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

Порівняльний аналіз показників інтегральності темпераменту за Ю.Беловим, залом не показав значимих відмінностей між досліджуваними параметрами. Проте, абсолютні показники холеричності (26,90±6,67-24,82±6,49) та меланхолічності (15,94±8,04-18,93±10,20) між юнаками-психологами та радіофізиками відрізняються збільшенням прояву холеричності у психологів, та меланхолічності у радіофізиків. Ми можемо допустити, те що для юнаків-психологів характерна значна відмінність між показниками сильної, але неврівноваженої рухомої нервової системи (перевагою процесів збудження) - 26,90±6,67 (холеричність) та слабкістю, неврівноваженістю нервових процесів (15,94±8,04) (меланхолічність). Ці дані необхідно розглядати з позиції результатів отриманих на клінічних групах хворих неврозами Г. Айзенком вони мають більш високі, ніж здорові досліджувані оцінки по нейротизму(нестабільності) та відрізняються за шкалою екстраверсії та інтроверсії. Так, "дистимічні групи" (тривога, обесії, фобії, реактивна депресія) мають низькі показники за шкалою інтроверсії-екстраверсії і попадають за схемою Г.Айзенка у лівий верхній квадрат ("меланхоліки"), а істерики та психопати отримують більш високі оцінки по екстраверсії та попадають до правого квадрата ("холерики"), хоча і їх оцінка на цій шкалі дещо нижче, ніж у дорових. У радіофізиків вищезгадані тенденції не так значно проявляються холеричність (24,82±6,49) та меланхолічність (18,53±10,20).

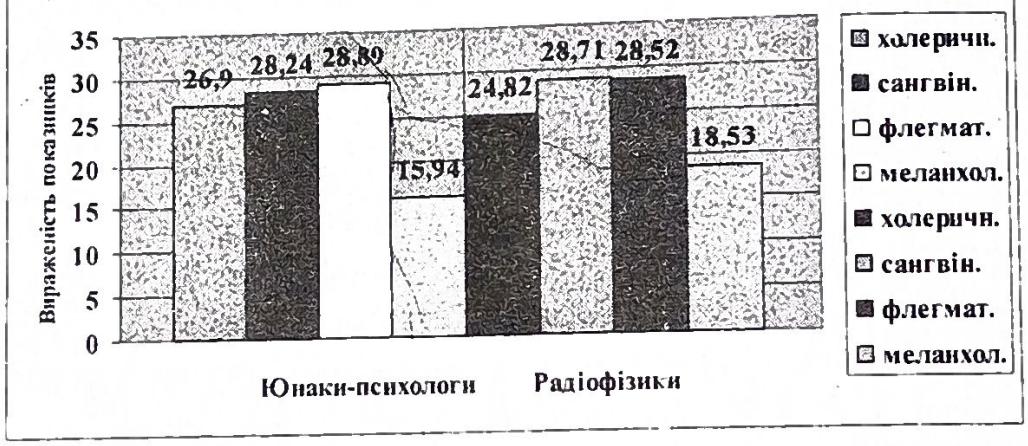

Рис.3. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

На рис.№4 відображені показники індивідуально-психологічних відмінностей показників шкіряних малюнків "дерматогліфіка" двох груп досліджуваних. Дискусійним залишається питання про відповідність малюнків на десяти перших фалангах пальців та показників інтегральності темпераменту. Проте, на малюнку простежуються переважаючі показники петель (56,7%- 76,08%) I – ранг, спіралей (27,02%-20,65%) II- другий ранг, дуг(16,21%-3,27%) - III ранг, між юнаками-психологами та радіофізиками у відповідному ранговому положенні. Привертає увагу той факт, що холеричність – сангвінічність - флегматичність у двох групах відрізняються значно високими показниками на відміну від меланхолічності, що добре візуально представлено на малюнку №3.

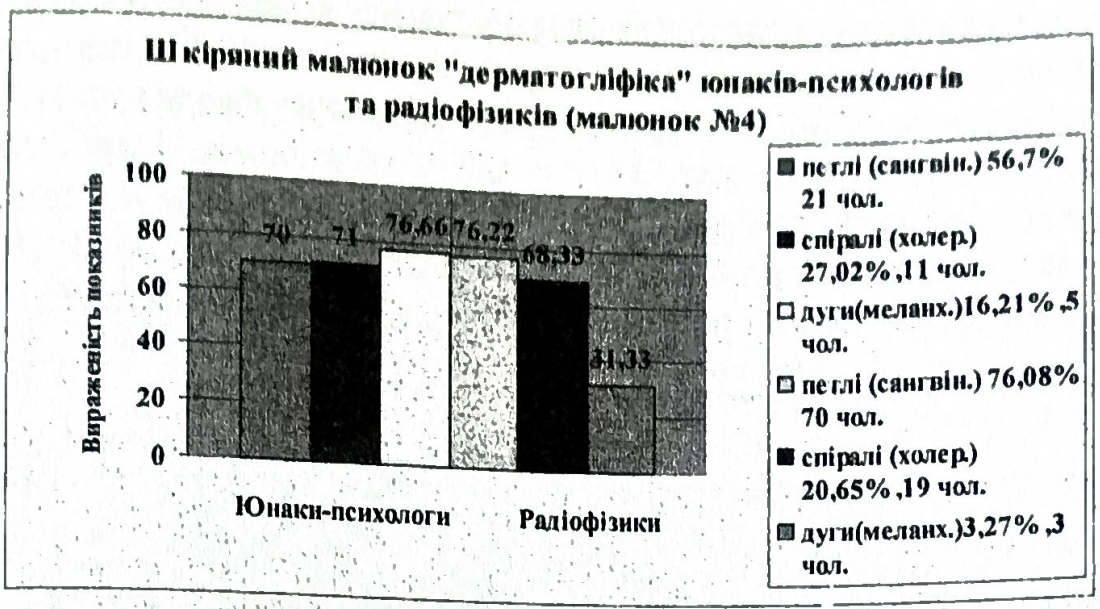

Рис.4. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

Показники рис.№5 представляють для нас можливості урахування індивідуально-психологічних відмінностей з позиції нейро-лінгвістичного програмування та, а саме переважаючих модальностей візуальної, кінестетичної та аудіальної у зваємов'язку з попередніми вище переліченими даними групових тестувань. Оцінка представлених даних показала, що очевидна вираженість аудіальності (9,40±2,33- 8,47±3,77) - I – ранг, кінестетичності (8,24±2,26-8,63±3,73) - II-другий ранг, візуальності (7,94±2,70-7,42±3,23) - III ранг. Вважаємо за доцільне враховувати дані при комплексній диференційованій оцінці психосоматичного здоров'я досліджуваних двох груп та розробки психопрофілактичних програм забезпечення навчального процесу.

На рис.№5 детально показана динаміка відмінностей за наступними показниками виділеними заштрихованими лініями, що свідчить про тенденцію до того чи іншого типу акцентуації з показниками від 14 до 19 балів: акцентуації темпераменту (гіпертимність 18,45±5,49; емотивність-14,18±4,93; циклотимічність - 15,62±4,24; екзальтованість-17,51±6,95) та акцентуацій характеру (збудливість-15,10±4,31) у юнаків-психологів.

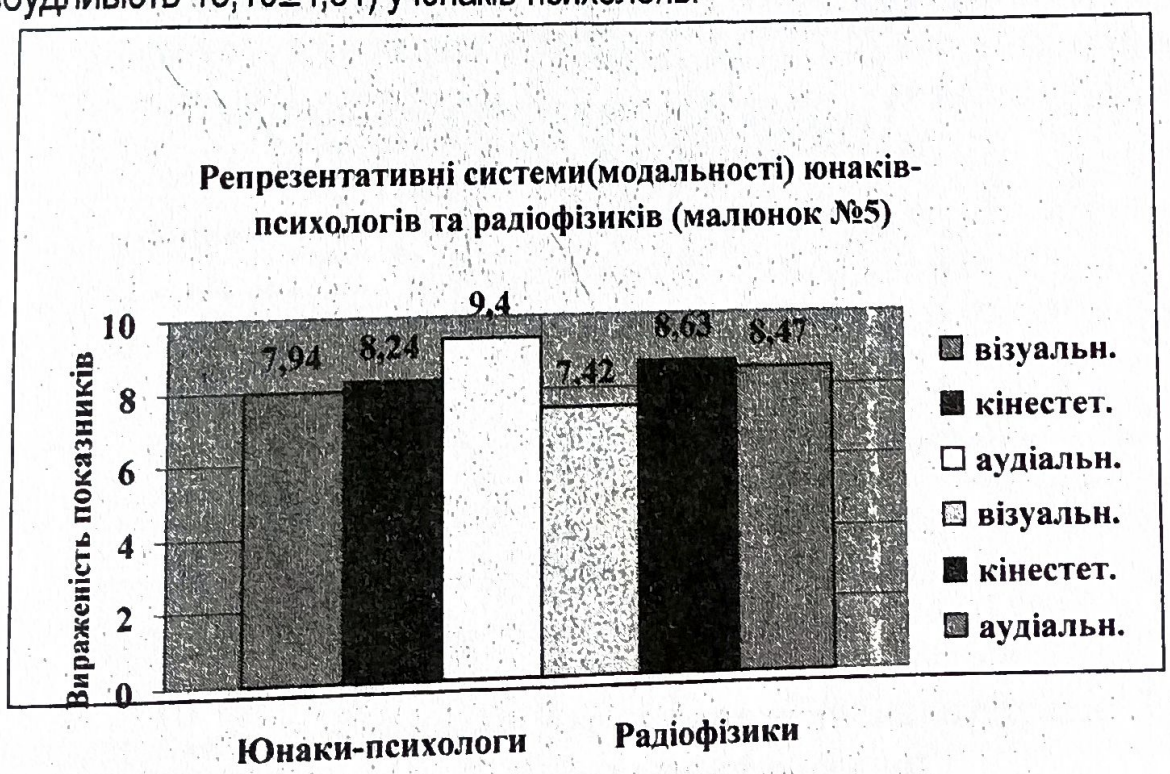

Рис.5 **Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків**

Всього ми нараховуємо п'ять показників акцентуацій у юнаків-психологів. При порівнянні з даними радіофізиків – акцентуації темпераменту (гіпертимність -16,42±6,08; циклотимічність - 14,17±5,08; екзальтованість-17,58±5,44) та акцентуацій характеру (збудливість-14,59±4,49). Таким чином ми спостерігаємо чотири типи акцентуацій у радіофізиків. Були проведені, також, дослідження діагностики: сили, слабкості та рухомості нервової системи. Статистичний аналіз показав високу міру вираженості даного показника у двох групах досліджуваних, узагальнюючи отримані дані мінімальні/максимальні показники були на рівні (42,64±12,49-50,02±11,26).

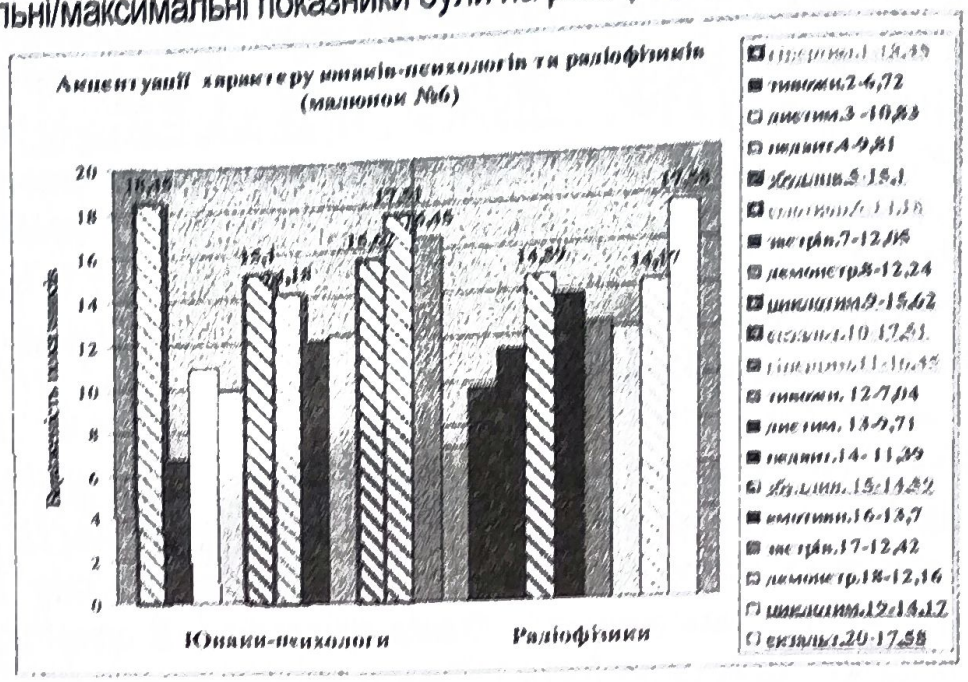

Рис.6. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

У представленому рис.№7 показана відмінність за загальним показником депресивних станів між юнаками-психологами та радіофізиками. У перших – 23,48±11,83 – другий рівень "депресія мінімальна" (гіпотімія), у других – 27,84±17,20 – третій рівень - "депресія легка" (дисфорія) – третій рівень. Включені, також, середньостатистичні показники, відсотки досліджуваних їх кількість з детальним описанням рівнів прояву депресивних станів.

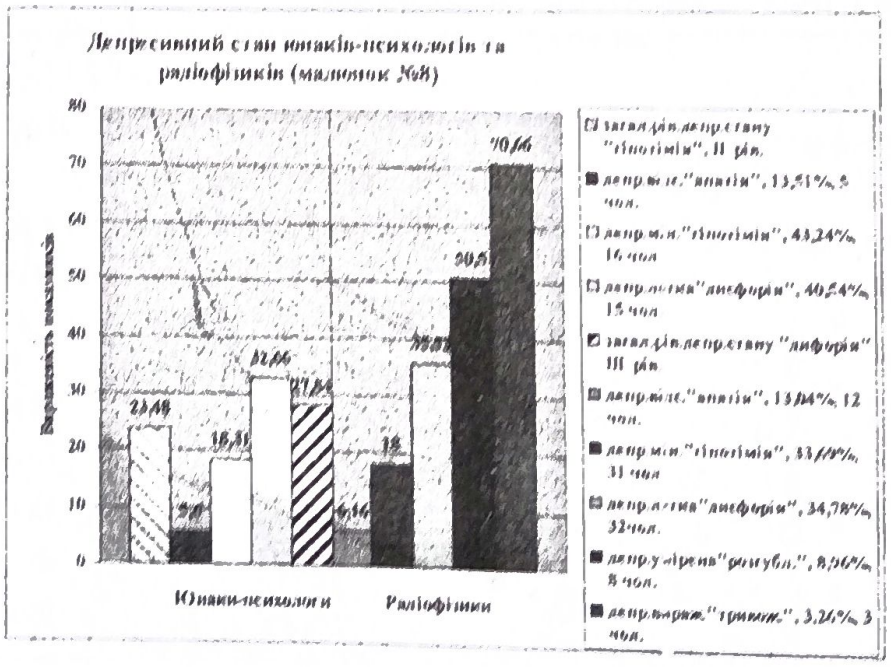

Рис.7. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

Доцільним вважаємо демонстрацію порівняння депресивного та неврозоподібного стану між досліджуваними групами. За рис. № 8 можливо продемонструвати співставлення осліджуваних показників. Слід звернути увагу на виявленні 10,81% (чотирьох досліджуваних) – юнаків-психологів та 6,52% (шести чоловік) – радіофізиків з відповідними проявами

вираженого неврозоподібного стану (25,25±1,25- 25,83±2,04). Доцільним вважаємо демонстрацію порівняння депресивного та неврозоподібного стану між досліджуваними групами. За рис. № 9 можливо продемонструвати співставлення досліджуваних показників. Слід звернути увагу на виявленні 10,81% (чотирьох досліджуваних) – юнаків-психологів та 6,52% (шести чоловік) – радіофізиків з відповідними проявами вираженого неврозоподібного стану (25,25±1,25- 25,83±2,04).

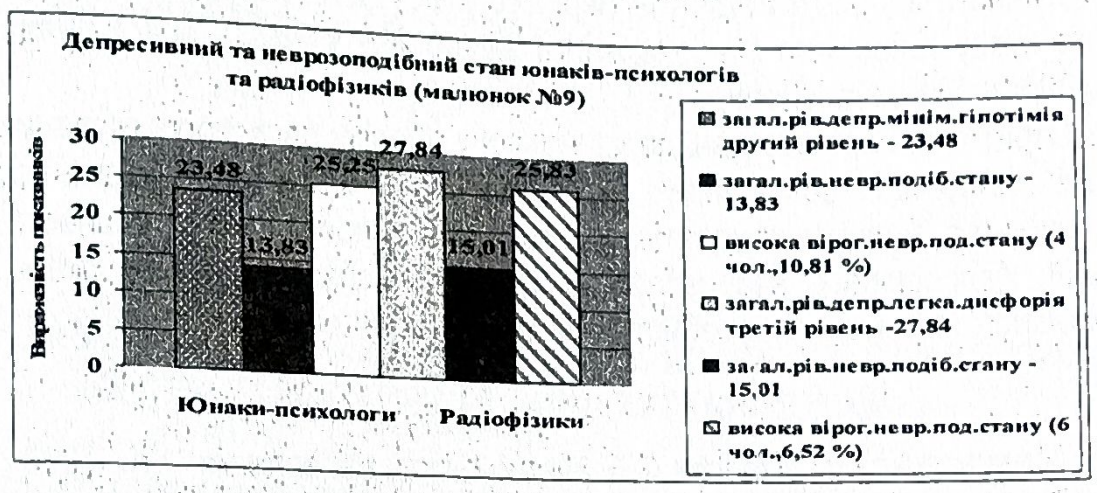

Рис.8. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

Включені дані оцінки психосоматичних скарг двох груп досліджуваних за рис№9 показують небезпечні тенденції у стані психосоматичного здоров'я студентів першого та четвертого курсів різних спеціальностей. Необхідно звернути особливу увагу на два інтегральних показника - інтенсивності скарг контрольної групи здорових на рівні 51,4±38,16 (юнаків-психологів) та 56,05±35,5 (радіофізиків) при порівнянні з показниками інтенсивності скарг пацієнтів групи хворих (22,91±20,00 - 18,02±17,80). Загалом, це свідчить про те, що (51,4%, 56,05%) та 22,91%, 18,02%) практично здорових осіб та хворих людей від 18 до 30 років мають такий же чи інший рівень інтенсивності скарг (тиску скарг). Автори даної методики гісенський опитувальник (адаптований у психоневрологічному інституті імені В.М.Бехтерева) пропонують розглядати його дані у порівнянні з вибірками стандартизації - з результатами, отриманими у контрольній групі здорових (286 чоловік) та у групі пацієнтів, що страждають на невротичні та психосоматичні розлади (467 чоловік).

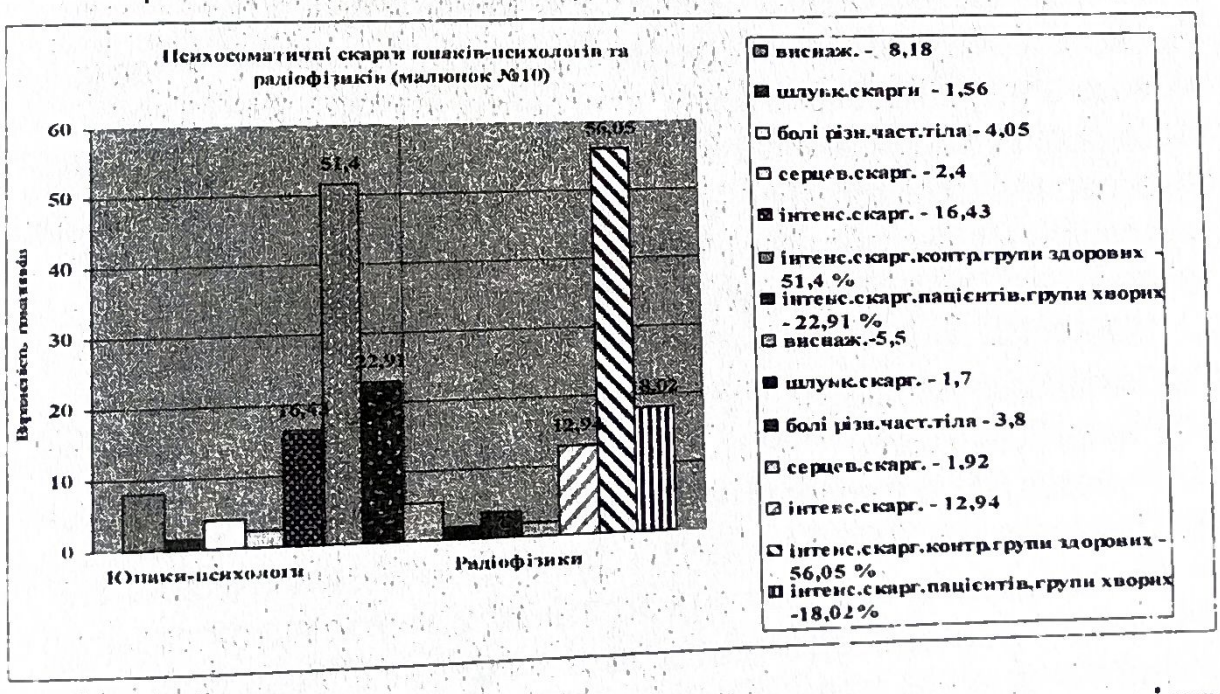

Рис.9. Індивідуально-психологічні відмінності між показниками досліджуваних груп юнаків-психологів та радіофізиків

До матеріалів статті, також, включені результати оцінки міжособистісних відношень, особистістної та ситуативної тривожності, отримані дані, також, підтверджують необхідність урахування індивідуально- психологічних відмінностей студентів різних спеціальностей.

Висновки:

1. Здійснений порівняльний аналіз емпіричних даних про відмінність певних чинників психосоматичного здоров'я студентів першого курсу психологів – юнаків та радіофізиків – четвертого курсу Київського Національного університету імені Тараса Шевченка за перше півріччя 2006/2008 навчального року.

2. Отриманні первинні дані порівняльного аналізу двох досліджуваних груп вказують на наявні тенденції до впливу індивідуально-психологічних відмінностей на стан психосоматичного здоров'я студентів, а саме віку, типології, інтегральності темпераменту, акцентуацій, депресивних, неврозоподібних станів, психосоматичних скарг, особливостей міжособистісного спілкування, особистістної та ситуативної тривожності.

Література

1. *Апанасенко Г.Л., Попова Л.А.* Медицинская валеология. – К., 1998
2. *Алфльорова М.* Взаємозв'язки стресових станів, самопочуття та активності студентів за даними анкетування: Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика // Матеріали 1-ї наук.-метод. конф. – К., 2002.
3. *Васильева О.С., Журавлева Е.В.* Исследование представлений о здоровом образе жизни // Психол. вест. Рост. ун-та. – 1997. – Вып.3.
4. *Инновационные* технологии в гуманитарном вузе/ В.И.Носков, А.В.Кальянов, О.В.Мирошниченко и др.; Под ред.В.И. Носкова – Донецк: ООО "Лебедь", 2002.- 288с.
5. *Кон И.С.* Психология ранней юности: Книга для учителя. – М., 1989.
6. *Корнієнко О.В.* Підтримання психосоматичного здоров'я практично здорових людей: Навч.посібн.-К.,2000
7. *Корнієнко О.В.* Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді. К.,2004
8. *Манжосов В.* Диагностика здоровья в домашних условиях. – М., 2001
9. *Марков В.* Педагогические проблемы формирования здорового образа жизни в высшей школе // Основы безопасности жизни. – 1999. – №11.
10. *Мороз О.Ю.* Становлення системи фізичного виховання в навчальному закладі нового типу // Проблеми освіти: наук.-метод.зб.-1998.- Вип.14.
11. *Мерклина Л.А., Понедельник С.В.* Участие медицинских работников Ростовской области в формировании здорового образа жизни семьи // Современная семья: проблемы и перспективы. – Ростов н/Д, 1994.
12. *Мягченко А.П.,Гречишина О.Д.* Экология и валеология человека. – Бердянск, 1999.
13. *Психология* здоровья: Учебник для вузов/ Под ред. Г.С.Никифорова.- СПб.: Питер, 2006.- С.466.
14. *Чумаков Б.Н.* Валеология: Учеб.пособие. – М., 1999.
15. *Шигалевський В.В., Бєлкіна Н.П.*, та ін. Зв'язок екологічного стану Луганщини з рівнем здоров'я, адаптацією та загальною фізичною підготовленістю студентської молоді // Тези доповідей міжнародної конференції "Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи".- Дрогобич.- 2001.- С.82-87
16. *Antonovsky, A.* Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well.- San Francisco, CA: Jossey-Bass,1987.

17. *Grainger R.D.* Choosing mental health // Amer. J. of Nursing. – 1993. – Vol. 93, №1.

В статье рассмотрена проблема психосоматического здоровья студентов первого, четвертого курсов юношей психологов/радиофизиков Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Проведена апробация целесообразности использования четырьох блоков психодиагностических методик в качестве психологического сопровождения учебного процесса.

Статтю подано до друку 26.01.2009.

©2009 р.

С.Б. Кузікова (м. Суми)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТА ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ.

Сучасний соціально-політичний устрій суспільства, як ніколи раніше, вимагає активного включення людини в процес власної життєтворчості, ставить вимоги до неї як активного суб'єкта власного перетворення, суб'єкта особистісного саморозвитку. Тому зрозуміло, якою гострою є потреба у психологічних дослідженнях проблем активізації внутрішніх резервів людини, особливо юнацтва в період його особистісно-професійного становлення. З огляду на це, великої цінності набуває вивчення феномену активності особистості та пошук ефективних шляхів управління її саморозвитком.

Категорія активності є основою наукового знання про психіку, психічний й особистісний розвиток, про пізнавальні і творчі можливості особистості. Аналіз наукової літератури показав, що вивчення природи, механізмів зародження, розвитку і прояву активності людини завжди становило значний інтерес для дослідників.

Психологічним проблемам активності людини присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених різних часів (А. Адлер, М.Я. Басов, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, А. Маслоу, В.А. Петровський, С.Л. Рубінштейн, Д.П. Узнадзе, З. Фрейд, Е. Фром, К. Хорні, К. Юнг та ін.).

У М.Я. Басова людина виступає як активний діяч у середовищі. Л.С. Виготський, розвиваючи ідею активності індивіда, розглядає вплив історичного досвіду людства, сконцентрованого у знаках (семантичний код), на формування активності особистості. С.Л. Рубінштейн сформулював принцип єдності свідомості і діяльності. Він розглядав діяльність як специфічну для людини форму активності. В теорії настанови, розробленій Д.П. Узнадзе на основі аналізу розвитку настанови суб'єкта, характеризуються закономірності психічної активності. Соціальній природі активності найбільше уваги приділяється в працях Б.Ф. Ломова, К.А. Абульханової-Славської, Е.В. Шорохової. Останнім часом психологи зверталися до проблеми суб'єктності та суб'єктної психічної активності (М.Й. Боришевський, А.В. Брушгинський, А.К. Осницький, В.А. Петровський, В.І. Слободчиков, В.О. Татенко, В.Э. Чудновський та ін.). Так, В.А. Петровський розробив концепцію неадаптивної (надситуативної) активності і пов'язану з нею концепцію персоналізації.

Втім, незважаючи на численність досліджень проблеми активності людини, в них майже не висвітлюються особливості самоусвідомлення людиною власної активності, власних потенційних можливостей та можливостей і засобів їх реалізації (що можна розглядати як складові психологічної культури людини). Саме усвідомлення особистістю

17. *Grainger R.D.* Choosing mental health // Amer. J. of Nursing. – 1993. – Vol. 93, №1.

В статье рассмотрена проблема психосоматического здоровья студентов первого, четвертого курсов юношей психологов/радиофизиков Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Проведена апробация целесообразности использования четырьох блоков психодиагностических методик в качестве психологического сопровождения учебного процесса.

Статтю подано до друку 26.01.2009.

©2009 р.

С.Б. Кузікова (м. Суми)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТА ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ.

Сучасний соціально-політичний устрій суспільства, як ніколи раніше, вимагає активного включення людини в процес власної життєтворчості, ставить вимоги до неї як активного суб'єкта власного перетворення, суб'єкта особистісного саморозвитку. Тому зрозуміло, якою гострою є потреба у психологічних дослідженнях проблем активізації внутрішніх резервів людини, особливо юнацтва в період його особистісно-професійного становлення. З огляду на це, великої цінності набуває вивчення феномену активності особистості та пошук ефективних шляхів управління її саморозвитком.

Категорія активності є основою наукового знання про психіку, психічний й особистісний розвиток, про пізнавальні і творчі можливості особистості. Аналіз наукової літератури показав, що вивчення природи, механізмів зародження, розвитку і прояву активності людини завжди становило значний інтерес для дослідників.

Психологічним проблемам активності людини присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених різних часів (А. Адлер, М.Я. Басов, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, А. Маслоу, В.А. Петровський, С.Л. Рубінштейн, Д.П. Узнадзе, З. Фрейд, Е. Фром, К. Хорні, К. Юнг та ін.).

У М.Я. Басова людина виступає як активний діяч у середовищі. Л.С. Виготський, розвиваючи ідею активності індивіда, розглядає вплив історичного досвіду людства, сконцентрованого у знаках (семантичний код), на формування активності особистості. С.Л. Рубінштейн сформулював принцип єдності свідомості і діяльності. Він розглядав діяльність як специфічну для людини форму активності. В теорії настанови, розробленій Д.П. Узнадзе на основі аналізу розвитку настанови суб'єкта, характеризуються закономірності психічної активності. Соціальній природі активності найбільше уваги приділяється в працях Б.Ф. Ломова, К.А. Абульханової-Славської, Е.В. Шорохової. Останнім часом психологи зверталися до проблеми суб'єктності та суб'єктної психічної активності (М.Й. Боришевський, А.В. Брушгинський, А.К. Осницький, В.А. Петровський, В.І. Слободчиков, В.О. Татенко, В.Э. Чудновський та ін.). Так, В.А. Петровський розробив концепцію неадаптивної (надситуативної) активності і пов'язану з нею концепцію персоналізації.

Втім, незважаючи на численність досліджень проблеми активності людини, в них майже не висвітлюються особливості самоусвідомлення людиною власної активності, власних потенційних можливостей та можливостей і засобів їх реалізації (що можна розглядати як складові психологічної культури людини). Саме усвідомлення особистістю